

RS Global
Journals

Scholarly Publisher
RS Global Sp. z O.O.
ISNI: 0000 0004 8495 2390

Dolna 17, Warsaw, Poland 00-773
Tel: +48 226 0 227 03
Email: editorial_office@rsglobal.pl

JOURNAL	International Journal of Innovative Technologies in Economy
p-ISSN	2412-8368
e-ISSN	2414-1305
PUBLISHER	RS Global Sp. z O.O., Poland
ARTICLE TITLE	АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП В УКРАЇНІ
AUTHOR(S)	Гібадулін Олексій Володимирович
ARTICLE INFO	Hibadullin O. V. (2020) Analysis of the State Regulation Normative-Legal Mechanism of Innovative Development of Trade and Industrial Groups in Ukraine. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 5(32). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30122020/7230
DOI	https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30122020/7230
RECEIVED	16 October 2020
ACCEPTED	18 November 2020
PUBLISHED	23 November 2020
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License .

© The author(s) 2020. This publication is an open access article.

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП В УКРАЇНІ

Гібадуллін Олексій Володимирович,

аспірант кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, м. Харків, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8574-7941>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30122020/7230

ARTICLE INFO

Received 16 October 2020

Accepted 18 November 2020

Published 23 November 2020

KEYWORDS

state regulation,
mechanisms of state
regulation,
innovative development,
trade and industrial group,
regulatory framework.

ABSTRACT

The purpose of the article is to study the current state of the legal mechanism of trade and industrial group innovative development state regulation in Ukraine. The methodological basis of the work is a structural and functional analysis of regulations of Ukraine with the aim to determine the modern principles, structure and functions of the regulatory mechanism of trade and industrial group innovative development state regulation in Ukraine. The study allowed the author to determine the legal basis for the existence, regulation and innovative development of trade and industrial groups, the theory and practice of application of the regulatory mechanism of state regulation. The study has found that most of the documents that make up the legal mechanism are descriptive and declarative in nature, are mostly focused on command-and-control principles of public regulation, do not take into account the principles of public-private partnership and do not meet the requirements and challenges of today. The existing imperfection of the regulatory framework leads to inconsistencies of public and private interests, creates a basis for irrational use of resources, threatens the state with a loss of economic, scientific and technological potential. According to the results of the study, it is proposed to audit the existing legal field concerning innovation development, adapt regulatory documents to current challenges and requirements of today, harmonize regulations, normalize gaps in the current legislative field to improve the establishment and operation of innovation infrastructure, and develop guidelines about establishment and operation of such infrastructure, which would be based on the principles of public-private partnership.

Citation: Hibadullin O. V. (2020) Analysis of the State Regulation Normative-Legal Mechanism of Innovative Development of Trade and Industrial Groups in Ukraine. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 5(32). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30122020/7230

Copyright: © 2020 Hibadullin O. V. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Нормативно-правова база є основою кожного з механізмів державного регулювання, визначає теорію та практику їх застосування. У діючому законодавстві України домінують численні розрізнені підзаконні нормативно-правові акти (майже 600 таких актів різноманітної галузевої направленості), більшість яких вже морально застарілі. Вони побудовані на різних концепціях, містять різні пріоритети та способи правового регулювання. Але, незважаючи на величину прийнятої за роки незалежності нормативно-правової бази, її не можна вважати ефективною та ґрунтовною. Більшість документів мають описовий та декларативний характер, здебільше орієнтовані на командно-адміністративні принципи державного регулювання, не враховують принципи державно-приватного партнерства та не відповідають вимогам та викликам сьогодення. Існуюча недосконалість нормативно-правової

бази регулювання інноваційним розвитком, поширення практики ігнорування законодавства або призупинення дії статей законів, які стосуються фінансування та стимулювання науково-технологічної та інноваційної реструктуризації, повною мірою відображається на торгово-промислових групах в Україні, які досі розглядається тільки як частина промисловості держави. Проблема загострюється тим, що в системі державного управління склалася негативна тенденція волонтаристського відношення до виконання законів та інших державних документів і фактично повна безвідповідальність, особливо коли це стосується державної підтримки, принципів партнерства та розподілу ризиків при розвитку науки та впровадженні інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних теоретичних дослідженнях питання державного регулювання інноваційного розвитку представлені працями багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Амосова, О. Амоші, Л. Антонюка, Ю. Бажала, В. Бакуменка, Ю. Вербицької, В. Гайця, І. Дашкевської, І. Дем'яненка, М. Денисенка, І. Дунаєва, В. Князева, В. Корженка, А. Кузнецова, М. Крупко, О. Кузьміна, М. Латиніна, О. Лапко, В. Малиновського, О. Мельниченка, І. Павленка, А. Поручник, В. Савчука, В. Семіноженка, Л. Федулова, В. Шапір та ін. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних вчених, здійсненим в області теорії та організації державного регулювання інноваційного розвитку, варто зазначити, що питання державного регулювання інноваційного розвитку торгово-промислових груп в Україні, з огляду на швидкість глобалізації, розвиток діджиталізації та державно-приватного партнерства, зміну тенденцій розвитку світової економіки не втратило, а навпаки набуло ще більшої актуальності та важливості для економічного добробуту держави та конкурентоспроможності на світовому ринку. Комплексний механізм є основою та основним важелем державного регулювання інноваційним розвитком, отже питання його відповідності викликам сьогодення та актуальності для досягнення економічного добробуту у сучасних умовах є важливим та напрочуд актуальним.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження сучасного стану нормативно-правового механізму державного регулювання інноваційного розвитку торгово-промислових груп в Україні.

Матеріали і методи дослідження. Методологічну основу роботи становить структурно-функціональний аналіз, для визначення сучасних засад, структури та функцій нормативно-правового механізму державного регулювання інноваційного розвитку торгово-промислових груп в Україні.

Результати дослідження. Досліджуючи юридичне підґрунтя визначення, існування та регулювання діяльності промислово-фінансових та торгово-промислових груп України, ми бачимо, що в Україні, на теперішній час, навіть законодавчо не визначені підстави формування та діяльності подібних об'єднань. Якщо звернутися до досить недалекої історії, то 2010 року всі аспекти діяльності фінансово-промислових та торгово-промислових груп в Україні регулювалися Законом України «Про промислово-фінансові групи», що був прийнятий Верховною Радою України у 1996 р. [15]. До прийняття зазначеного Закону була зроблена спроба законодавчого закріплення інституту фінансово-промислових груп в Україні через підписання Президентом України Указу «Про фінансово-промислові групи в Україні» (№ 85/95 від 21.01.1995 р.). Однак на вказаний Указ накладено вето згідно з постановою Верховної Ради № 85/95-ВР від 02.03.1995). [15]. З 2010 року законодавче регламентування діяльності фінансово-промислових груп, як окремих структур національної економіки, зникло, коли Закон України «Про промислово-фінансові групи» втратив чинність на підставі Закону України № 2522-VI (№ 2522-17) від 09.09.2010 р. Аналітична оцінка законодавчих положень вищезазначеного акту свідчила, що в положеннях Закону України «Про промислово-фінансові групи» є ряд проблемних питань [3]:

- не визначена роль фінансово-промислових груп у розбудові національної економіки, забезпечення структурної перебудови економіки та прискорення науково-технічного прогресу;
- пріоритетною виділена роль промисловості, та залишені осторонь ролі фінансів, торгівлі та послуг;
- відсутнє прикладне визначення механізмів державного регулювання інноваційним розвитком торгово-промислових груп, не акцентована увага на комплексному застосуванні всіх можливих механізмів;

– враховуючи дату прийняття Закону не розглядається роль ІТ-компаній як окремих структур у складі торгово-промислових груп у бізнес-середовищі майбутнього.

Законодавча невизначеність призводить до того, що подібні, формування у структурі національної економіки розглядаються як окремі, не пов'язані одне з одним підприємства, відсутня основа комплексного розгляду результатів господарсько-фінансової діяльності та інноваційного розвитку, а отже – не враховується вся міць та наявний потенціал подібних, частіше за все, наддержавних утворень.

Законодавство у сфері інноваційного розвитку, яке було сформоване протягом 1991-2017 рр., повинно було створити цілісну взаємоузгоджену систему, що визначає перелік стратегічних і планувальних документів у сфері інноваційного розвитку, визначає інституції, що формують і реалізують державну інноваційну політику та проекти інноваційного розвитку, а також визначити та закріпити джерела фінансування інноваційного розвитку. Проте, чинні на сьогодні закони та нормативно-правові акти уряду і Президента України не є гармонізованими між собою, більшість нормативно-правових актів, на яких базується нормативно-правовий механізм державного регулювання інноваційним розвитком торгово-промислових груп як частини промисловості, мають здебільше декларативний характер і не забезпечує всебічного регулювання суспільних відносин, які виникають у процесі розроблення, створення, поширення та комерціалізації інноваційного продукту.

Закон України «Про Інноваційну діяльність», що визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом [11] з моменту опублікування налічує близько 7 поправок та доповнень, останні з яких (2012 р.) стосуються Державного реєстру інновацій термінів та порядку експертиз інноваційних проектів, прав і повноважень державних органів. Згідно цього Закону визначений основний термінологічний апарат, затверджено право на державну підтримку, яку мають суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, та підприємства, що мають статус інноваційних, детально визначенні повноважень і відповідальність суб'єктів інноваційного процесу.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» [10], що був прийнятим в Україні одним із перших, було викладено трактування поняття інновацій, як специфічної форми інвестицій, але дієвість цього Закону досить наочно демонструє фінансування інноваційного розвитку з боку держави.

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [14] визначає основні стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності, які на пряму стосуються торгово-промислової сфери економіки:

- освоєння новітніх ресурсозберігаючі технології;
- освоєння нових технологій машинобудування та приладобудування, основна складова підприємств торгово-промислової сфери економіки, як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва;
- освоєння нових технологій виробництва засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів і пов'язані із транспортом пристроїв та обладнання, комплектуючих виробів, розробка і впровадження новітніх технологій для їх складання (виготовлення);
- впровадження та широке застосування нанотехнології, мікроелектроніки, інформаційних технології, телекомунікації, що є майбутнім для торгово-промислової сфери;
- розвиток інноваційної культури суспільства, людського ресурсу, як основної складової інноваційного розвитку.

Зміни та доповнення в редакції Закону № 5460-VI від 16.10.2012 та № 848-VIII від 26.11.2015 визначають порядок підготовки пропозицій щодо стратегічних пріоритетних напрямів та їх прогнозно-аналітичне обґрунтування, в рамках державних цільових програм прогнозування науково-технічного та інноваційного розвитку України [14].

На сьогодні цей Закон просто морально застарів, термін дій програм, визначених як пріоритетні, закінчується у 2021 році, проти майже ні одна з них не виконана в повному обсязі, новий же законопроект навіть не поданий до обговорення. Крім того, згадані вище законодавчі акти не містять чітких механізмів партнерської взаємодії між державою та бізнесом, залишений поза увагою принцип розподілу ризиків, не приділена увага комерціалізації результатів інновацій.

У Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [8] визначено, що головною метою державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій є забезпечення розвитку національного промислового і науково-технічного потенціалу, його ефективне використання з метою вирішення завдань соціально-економічного розвитку країни та забезпечення технологічності виробництва вітчизняної продукції з урахуванням світового досвіду, можливих соціально-економічних, технологічних і екологічних наслідків від застосування технологій та їх складових, сприяння розвитку виробництва, в якому використовуються новітні вітчизняні технології. Технології, які пройшли державну експертизу, можуть передаватися до підприємств на основі відповідного договору про трансфер технологій. Видами договорів про трансфер технологій можуть бути: про поставку промислової технології; технічно-промислової кооперації; про надання технічних послуг; інжинірингу; про створення спільних підприємств; про надання в оренду або лізинг складових технологій, обладнання; комерційної концесії (франчайзингу). На практиці, питанням нових технологій та обладнання, виходячи з витрат на інноваційний розвиток за останні роки, опікуються лише самі вітчизняні виробники, виходячи зі своїх ресурсних можливостей та доступу до світового ринку технологій. Роль держави, як регулятора оновлення торгово-промислових груп зведена до мінімуму та використовується в контексті перевірки та сертифікації. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [13], отримав декілька змін у частині уточнення положень в 2014 році [5], а у 2020 – розширення стосовно роботи зі зразками лікарських засобів [4]. Втім, нерозвиненість вітчизняного законодавства стосовно прав інтелектуальної власності відображається навіть у міжнародних Рейтингах. В Україні досі залишається неформований ринок інтелектуальної власності, відсутній державний контроль за відтоком патентів. Це пов'язано, пер за все, із недостатністю нормативно-правового регулювання аспектів обігу прав на об'єкти інтелектуальної власності, їх оцінкою, відсутністю ефективних механізмів обліку та впровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності, складністю та довготривалістю процедури розгляду заявок на отримання охоронних документів (терміни розгляду заявок становлять від 12 до 17 місяців), відсутністю методичного апарату визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Перші кроки щодо удосконалення нормативно-правового механізму у частині захисту прав інтелектуальної власності вже зроблені. Після ухвалення в червні 2020 року Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» [4], яким фактично фіналізовано інституційну реформу ІТ-галузі, оновлення профільного законодавства стосовно об'єктів прав інтелектуальної власності було лише питанням часу. 21 липня 2020 року Верховна Рада України ухвалила два закони, які посилюють правову охорону об'єктів інтелектуальної власності в Україні: Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентним тролінгом» (реєстраційний номер відповідного законопроекту 2258) [6] та Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо реформи патентного законодавства)» (реєстраційний номер відповідного законопроекту 2259) [7]. Щодо змін, які стосуються торгово-промислових груп у частині захисту прав на винаходи, слід виділити найголовніші:

- впроваджено єдину термінологію - «торговельна марка» замість термінів, які застосовувалися раніше: «знак для товарів і послуг», «товарний знак», «торгова марка»;
- звужено перелік об'єктів, які можуть отримати правову охорону у формі корисної моделі, - тепер це лише пристрій або спосіб, формалізовано порядок правової охорони торговельних марок в Україні за Мадридською системою [17];
- прописано норму Паризької конвенції з охорони промислової власності про те, що особа, яка є власником торговельної марки в іноземній державі, право на яку набуто в Україні її агентом або представником без її дозволу, може вимагати визнання свідоцтва на таку торговельну марку недійсним або передання їй прав на таку торговельну марку, якщо агент або представник не обґрунтує свої дії відповідними доказами [2];
- збільшено обсяг прав власника промислового зразка – сукупність суттєвих ознак замінили враженням, яке промисловий зразок справляє на поінформованого користувача; запроваджено можливість скасування реєстрації промислового зразка в позасудовому порядку в

Апеляційній палаті; термін охорони збільшено з 15 до 25 років; введено нову форму охорони – незареєстрований промисловий зразок; вирішено питання позовної давності – позов про визнання недійсними прав на промисловий зразок може бути подано протягом усього строку дії прав [1].

Указом діючого Президента України В. Зеленського №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» задекларовано «створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям» [16], крім того, більшість законодавчих актів останніх років, які прямо, або опосередковано торкаються державного регулювання інноваційним розвитком торгово-промислових груп України, націлені на практичну реалізацію створення сприятливого для розвитку інновацій бізнес-середовища (усунення інфраструктурного монополізму, внесення прозорості у стосунки держави та бізнесу, подолання корупції, діджиталізацію системи державного регулювання, тощо). Але для більшості законодавчих актів, які складають нормативно-правовий механізм державного регулювання інноваційним розвитком, у тому числі і торгово-промислової сфери економіки, як невід’ємної інституційної одиниці національної економіки, у тому числі і законодавчих актів галузевої направленості, характерно те, що майже не відображено обов’язки, права та повноваження підприємств торгово-промислової сфери, як суб’єктів інноваційного процесу. Враховуючи, що основою інноваційного розвитку та провідником інноваційних рішень є, перш за все, представники бізнесу, у Законі було б доцільно розширити їх повноваження у частині підготовки пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності, організації прогностично-аналітичних досліджень тенденцій інноваційного розвитку та визначити їх права та обов’язки як суб’єктів інноваційного процесу.

При аналізі нормативно-правової бази простежується відсутність послідовності і змістовної пов’язаності між собою у різних законодавчих актах. Відсутнє чітке змістове наповнення таких елементів інноваційної інфраструктури як інноваційні центри, регіональні інноваційні кластери, зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси), венчурні компанії та фонди, бізнес-інкубатори, тощо. Не зазначено щодо них особливостей застосування, механізмів державного регулювання. Слабким місцем в інноваційному законодавстві є питання комерціалізації інновацій. На даний час це договори щодо розпорядження майновими правами на об’єкти інтелектуальної власності (винаходи і корисні моделі).

Аналіз законодавства в сфері інноваційної інфраструктури виявив ще й наступні недоліки:

- абсолютно недопустимою є практика призупинення, та відміни діючих норм,
- Закон України «Про державно-приватне партнерство», з численними доповненнями [9], не містить чітких правових норм щодо державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку торгово-промислової сфери економіки, розподілу ризиків та комерціалізації результатів;

- Закон України «Про інститути спільного інвестування», який спрямований на забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів і визначає правові та організаційні основи створення, діяльності, припинення суб’єктів спільного інвестування, особливості управління активами зазначених суб’єктів, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання таких активів, особливості емісії, обігу, обліку та викупу цінних паперів інститутів спільного інвестування, а також порядок розкриття інформації про їх діяльність [12] не розкриває правових механізмів спільного, державно-приватного, інвестування в інноваційній сфері;

- не врегульовані питання забезпечення нерозривного зв’язку науки з виробництвом на стадії впровадження у виробничий процес.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, проведений аналіз нормативно-правового механізму державного регулювання інноваційного розвитку торгово-промислових груп в Україні свідчить про наявність значного числа проблем. В сукупності, наведені вище недоліки негативно позначаються на темпах розвитку інноваційного потенціалу як торгово-промислових груп, так і держави в цілому. Враховуючи вищезазначене, з огляду на нинішній стан нормативно-правового механізму державного регулювання інноваційного розвитку торгово-промислових груп в Україні, вважаємо за потрібне:

- провести аудит існуючого правового поля стосовно інноваційного розвитку, адаптувати регламентуючі документи відповідно існуючим викликам та вимогам сьогодення, узгодити нормативні акти між собою;

- унормувати прогалини, які існують у чинному законодавчому полі щодо створення та функціонування елементів інноваційної інфраструктури, та розробити методичні документи зі створення та функціонування такої інфраструктури;
- узгодити вітчизняне законодавство стосовно правового захисту прав інтелектуальної власності зі світовою законодавчою практикою;
- виділити торгово-промислову сферу економіки в окрему інституційну одиницю економіки та розробити відповідну Стратегію інноваційного розвитку підприємств торгово-промислової сфери економіки на державному рівні;
- законодавчо вирішити питання інфраструктурного монополізму для виробників, що активно розвивають виробництва, впроваджують інновації у технологічні процеси.

REFERENCES

1. B. Borovyk, partner YuK «Borovyk ta Partnery», advokat [B. Borovik, partner of Borovik & Partners Law Firm], URL: <https://pravo.ua/zakonodavstvo-pro-promislovi-zrazki-tm-vinahodi-ta-korisni-modeli-shho-zminilos/> (data zvernennya 08.08.2020).
2. D. Benatov, partner Byuro patentnyh povirenyh Dr. Emil Benatov & Partners. [D. Benatov, partner of the Bureau of Patent Attorneys Dr. Emil Benatov & Partners] URL: <https://pravo.ua/zakonodavstvo-pro-promislovi-zrazki-tm-vinahodi-ta-korisni-modeli-shho-zminilos/> (data zvernennya 08.08.2020).
3. Ekonomika ta pidpryemnytvo, problemy zakonodavchogo regulyuvannya stvorennia i funkcionuvannya finansovo-promyslovykh grup v Ukraini [Economy and entrepreneurship, problems of legislative regulation of creation and functioning of financial-industrial groups in Ukraine]. BiG-LiB.com. 2011. URL: <https://goo.gl/5Hb8Pu> (data zvernennya 15.02.2020).
4. Pro vnesennya zmin do deyakyh zakoniv Ukrainy shhodo likvidaciyi shtuchnyh byurokratychnykh baryeriv ta korupciogennykh chynnykiv u sferi ohorony zdorovya: Zakon Ukrainy vid 02.06.2020 r. № 644-IX. [On amendments to some laws of Ukraine on the elimination of artificial bureaucratic barriers and corruption-causing factors in the field of health care: Law of Ukraine of 02.06.2020 № 644-IX]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-20#n31> (data zvernennya 22.08.2020).
5. Pro vnesennya zmin do deyakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo diyalnosti Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Ministerstva ohorony zdorovya Ukrainy, Ministerstva energetyky ta vugilnoyi promyslovosti Ukrainy, inshykh centralnykh organiv vykonavchoyi vlady, diyalnist yakykh spryamovuyetsya ta koordynuyetsya cherez vidpovidnykh ministriv, Derzhavnogo komitetu telebachennya i radiomovlennya Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 17.04.2014 r. № 1227-VII (zi zminamy ta dopovnennyamy) [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Activities of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine, the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine, Other Central Executive Bodies Directed and Coordinated through Relevant Ministers of the Committee on Television and Radio Broadcasting of Ukraine: Law of Ukraine of April 17, 2014 № 1227-VII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-20#n31> (data zvernennya 22.08.2020).
6. Pro vnesennya zmin do deyakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo posylennya ohorony i zahystu prav na torgovelni marky i promyslovi zrazky ta borotby z patentnymy zlovzhyvannyamy: Zakon Ukrainy vid 21.07.2020 r. № 815-IX. [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Strengthening the Protection and Protection of Rights to Trademarks and Industrial Designs and Combating Patent Abuse: Law of Ukraine of July 21, 2020 № 815-IX.] http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67063 (data zvernennya 11.08.2020).
7. Pro vnesennya zmin do deyakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo reformy patentnogo zakonodavstva: Zakon Ukrainy vid 21.07.2020 r. № 816-IX. [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Reform of Patent Legislation: Law of Ukraine of July 21, 2020 № 816-IX]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67064 (data zvernennya 11.08.2020).
8. Pro derzhavne regulyuvannya diyalnosti u sferi transferu tehnologij: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 r. № 143-V (zi zminamy ta dopovnennyamy). [On state regulation of activities in the field of technology transfer: Law of Ukraine of 14.09.2006 № 143-V]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> (data zvernennya 21.08.2019).
9. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2404-VI. [On public-private partnership: Law of Ukraine of 01.07.2010 № 2404-VI.] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (data zvernennya 11.04.2018).
10. Pro investycijnu diyalnist: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. №1561-XII (zi zminamy ta dopovnennyamy) [On investment activity: Law of Ukraine of September 18, 1991 №1561-XII (as amended)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (data zvernennya 21.04.2019).
11. Pro innovacijnu diyalnist: Zakon Ukrainy` vid 04.07.2002 r. 40-IV (zi zminamy ta dopovnennyamy) [On innovative activity: Law of Ukraine of 04.07.2002 № 40-IV (with changes and additions)]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (data zvernennya 15.08.2019).

12. Pro instytuty spilnogo investuvannya: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 r. № 5080-VI (zi zminamy ta dopovnennyamy) [On mutual investment institutions: Law of Ukraine dated 05.07.2012 № 5080-VI (as amended)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text> (data zvernennya 18.06.2019).
13. Pro ohoronu prav na vynahody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3769-XII (zi zminamy ta dopovnennyamy) [On protection of rights to inventions and utility models: Law of Ukraine of 23.12.93 № 3769-XII (as amended)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (data zvernennya 11.03.2020).
14. Pro priorytetni napryamy innovacijnoyi diyalnosti v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 r. № 3715-VI. [On priority areas of innovation in Ukraine: Law of Ukraine of 08.09.2011 № 3715-VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (data zvernennya 21.08.2019).
15. Pro promyslovo-finansovi grupy v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 01.01.1996 r. №438/95. [On industrial and financial groups in Ukraine: Law of Ukraine of 01.01.1996 №438 / 95]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennya 21.08.2019).
16. Pro cili stalogo rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 r. № 722/2019. [On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine of September 30, 2019 № 722/2019]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (data zvernennya 16.06.2020).
17. Shpakovych T. starshyj partner, kerivnyk patentnogo viddilu PYuA «Dubynskij i Osharova», patentnyj povirenyj [Shpakovych T. senior partner, head of the patent department of PUA "Dubinsky and Osharova", patent attorney]. URL: <https://pravo.ua/zakonodavstvo-pro-promislovi-zrazki-tm-vinahodi-ta-korisni-modeli-shho-zminilos/> (data zvernennya 08.08.2020).